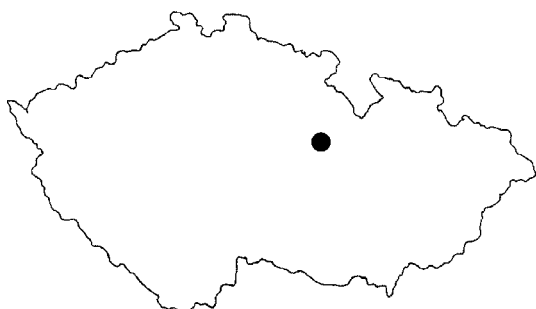

DOBA ŘÍMSKÁ V OKOLÍ LUŽE A NOVÉ NÁLEZY SPOJENÉ S ŘÍMSKÝM VOJENSKÝM PROSTŘEDÍM¹

David Vích

Klíčová slova: východní Čechy, okolí Luže, doba římská, detektorová prospekce, spony, germánská keramika, římská vojenská výstroj

Key words: Eastern Czech republic, Surroundings of Luže, Roman period, detector prospecting, brooches, germanic pottery, Roman military equipment

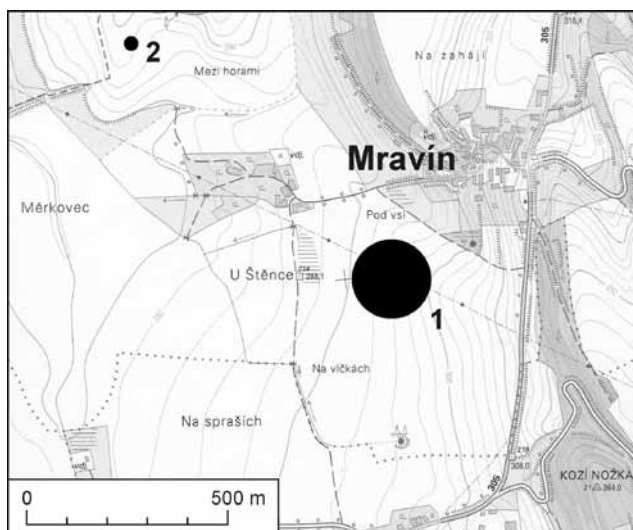
The Roman Period in the surroundings of Luže and new finds related to the Roman military environment

Until recently there were only very few prehistoric finds in the surroundings of Luže (District of Chrudim, Pardubice Region). However, this all changed after recent surface prospecting, which identified two sites with findings from the Roman period.

Ve východních Čechách patří Jičínsko, Královéhradecko a Chrudimsko k oblastem s nejméně příznivými půdami a nevhodnějšími klimatickými podmínkami, čemuž odpovídá i intenzita pravěkého a středověkého osídlení. Okolí Luže na Vysokomýtsku (Pardubický kraj) v zásadě představuje nejzápadnější jihovýchodní pokračování chrudimské roviny. Při poznávání pravěkých dějin tohoto regionu však stále stojíme na samém počátku. Z doby římské byl z daného regionu znám pouze jediný nálezy, a to dosud nezhodnocený depot římských mincí z hradiště u Rabouně (poloha „Žižkovy šance“, k. ú. Doly-Zdeřaz; naposled *Militký 2013, 199*). Jak ale ukazují výsledky povrchové prospekce prováděné archeologem Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě a jeho spolupracovníky, nezůstalo rovněž Lužsko stranou pozornosti pravěkého člověka, a to ani v době římské. V současné době v okolí Luže registrujeme dvě po-

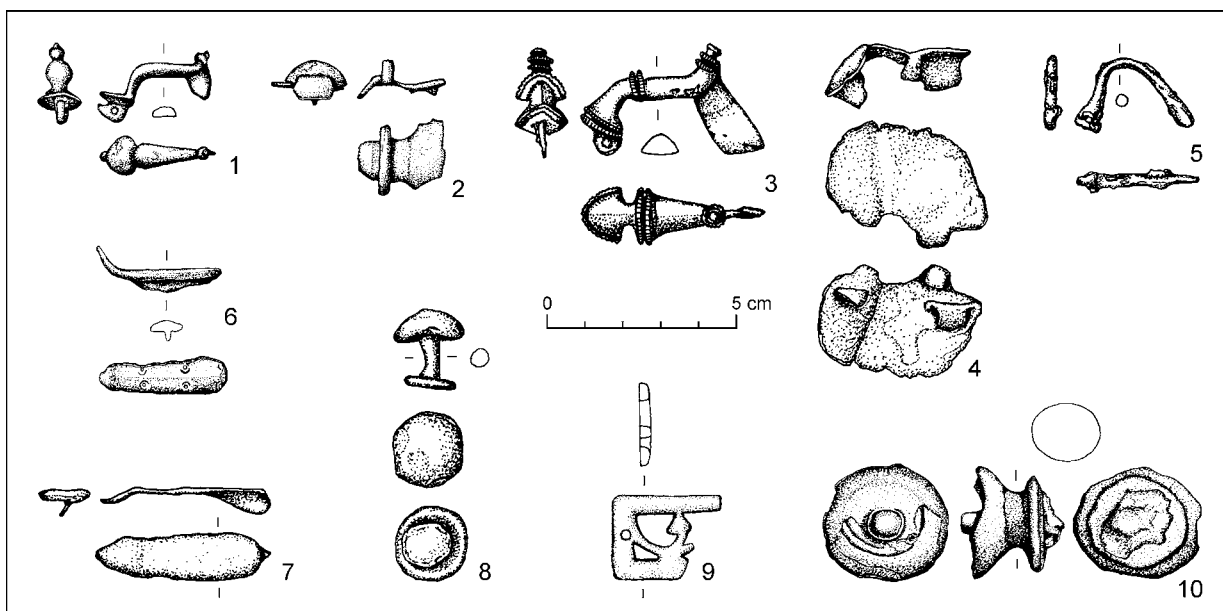
lohy s nálezy artefaktů doby římské (obr. 1), přičemž jedna poloha poskytla mimo jiné i římské importy související s vojenským prostředím.

Studovaný region se nachází v Pardubickém kraji, dnešním okr. Chrudim, se západem do okr. Ústí nad Orlicí v jihozápadní části Loučenské tabule, konkrétně v okrsku Novohradská stupňovina (*Demek/Mackovčín 2006*), přičemž prostor Lužska se vklíní mezi Vraclavský hřbet a Skutečskou pahorkatinu. Hydrologickou osu tohoto mikroregionu tvoří říčka Novohradka s četnými menšími přítoky, nadmořská výška se pohybuje okolo 300 m. Severozápadním směrem pak mírně klesá, jihovýchodním směrem mírně stoupá. Pedologické poměry charakterizují rendziny a boroviny s výskytem hnědozemních středoevropských půd. Jižně od Luže pak nastupuje oblast podzolovaných půd

Obr. 1. Lokality doby římské v okolí Luže. 1 – Mravín; 2 – Mentour 1.

¹ Článek odzněl jako příspěvek na IX. protohistorické konferenci, která se konala v Bratislavě v roce 2013.

Obr. 2. Drobná kovová industrie z okolí Luže. 1–9 Mravín 1; 10 – Mentour 1. Kresba M. Pleska.

(Válek 1964). Nálezy doby římské zde byly povrchovými sběry zjištěny ve dvou blízkých polohách na dvou katastrálních územích.

První lokalitu doby římské označenou jako Mravín 1 objevili povrchovým sběrem D. Vích a L. Víchová dne 6. 5. 2006. Lokalita je situována na jižním svahu nad zamokřenou inundací Mentourského potoka na úrodném sprašovém podloží, se kterým se v okolí Luže setkáváme poměrně vzácně. Jistě proto není náhodou, že kromě ojedinělé kamenné industrie různých období zde máme rovněž doloženo osídlení z mladší doby bronzové a patrně i středověku. Od téhož roku až doposud zde probíhá povrchová prospekce, a to formou sběrů i detektorového průzkumu, které přinesly kolekci keramiky a kovových předmětů doby římské.

Informačně nejhodnotnějšími nálezy celé kolekce jsou nepochybně kovové předměty získané bez výjimky s využitím detektorů kovů.² Prospekce zde probíhala především v podobě individuálních akcí, v jednom případě se zde rovněž uskutečnila prospekce s masovým nasazením VLF přístrojů. Celková časová dotace pro danou lokalitu činí do konce roku 2013 po přepočítání na jeden přístroj 117 h. Na prospekci se zde podílely především značky Fisher 1270, XP Goldmaxx Power II, XP Deus, při hromadné akci pak navíc detektory kovů značek Minelab Safari, F 75, Tesoro Cortes, Tecnetics T2, Fisher Gold Bug, BlissTool.

Asi nejzajímavějším předmětem celého souboru je část bronzového, původně nepochybně obdélníkovitého prolamovaného kování o dochovaných rozměrech 28 x 21 x 2 mm s otvorem uprostřed původně kratší strany (obr. 2: 9). Přes zlomkový stav lze artefakt identifikovat jako část římského vojenského opaskového kování vyskytující se v různém provedení rámcově ve 2.–3. stol. (Oldenstein 1976, 193–197, tab. 62: 796). Analogie shodná nejen co do provedení, ale i co do stavu dochování pochází z Enzersfeldu (Stuppner 1991, 283, 284, obr. 714). Z východních Čech je dosud známé jediné vojenské opaskové kování, a to z hrobu 764 v Plotíštích nad Labem, ovšem ve zcela odlišném provedení (Rybová 1979, obr. 49: 7; Musil 1994, 5). Podobná kování kusu z Mravína známe z Moravy i Slovenska, ale ani zde nepatří alespoň dle publikovaných pramenů k příliš častým nálezům (Krekovič 1994, 212, 217, 223, obr. 5; 9; Tejral 1994, 44, obr. 10; 1999, 135–147, obr. 42; 43), v důsledku aplikace detektorů kovů se však situace začíná měnit i v jiných regionech (Komoróczy/Vlach 2010, 255).

Do doby římské se rovněž hlásí bronzový artefakt s polokulovitou hlavicí tyčinkovitě spojenou s kruhovým protikusem (obr. 2: 8). Maximální průměr artefaktu činí 14 mm, stejná je i délka. Předmět byl

² Prezentované nálezy jsou majetkem Pardubického kraje uloženy v Regionálním muzeu ve Vysokém Mýtě v podsírbce archeologie pod inv. č. 3357, 4627, 4633, 4753, 5080, 5135, 5287, 5311, 5835, 6143–6145, 6147, 6223, 6556–6558, 6602, 6829–6831, 6848, 6864, 6865, 6883, 6893.

původně umístěn na kůži či látce jako součást opasku (*cingulum*; Oldenstein 1976, 167). Podobné předměty ale byly rovněž součástí koňského postroje (Gschwind 2004, 174; Nicolay 2007, 54, tab. 70), přičemž kritériem odlišení může být velikost, protože knoflíkovitá kování z koňských postrojů byla menší (Gschwind 2004, 169), což patrně bude i náš případ.

Významnou chronologickou oporu představují spínadla a jejich části, pokud ovšem jejich stav dochování dovolí klasifikaci. Do konce roku 2013 se na lokalitě Mravín 1 podařilo najít sedm kusů spon či jejich částí.

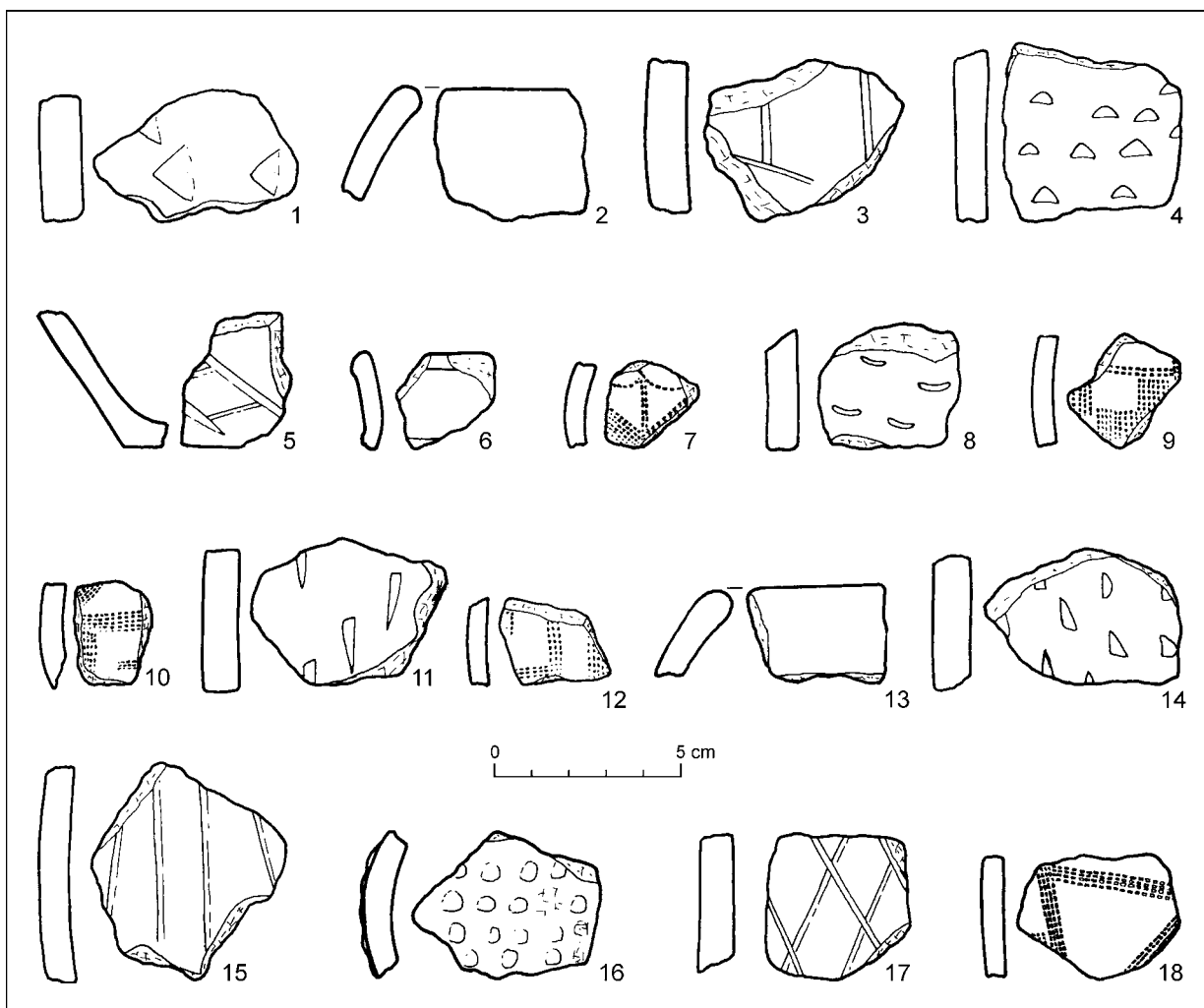
Ze spony (obr. 2: 2; rozměry: 23 x 18 x 7 mm) je dochována část lučíku z bronzu se zbytky stříbra v rýhách na lučíku, která umožňuje bezpečnou klasifikaci. Jedná se o sponu Almgren 43 s datací do období kolem markomanských válek. S největší koncentrací těchto spon se setkáváme v oblasti przeworské kultury, kde se předpokládá jejich výroba. Další, menší koncentrace se vyskytuje na středním Dunaji (Rajtár 2002). Z území Čech jsme spínadla tohoto typu dlouho postrádali, první exemplář byl objeven až v roce 2003 v Chotusicích na Kolínsku (Valentová/Šumberová 2007, 787–789). Zmiňovaný nález je o to cennější, že pochází z intaktní, i když bohužel poměrně špatně čitelné nálezové situace (Valentová/Šumberová 2007, 783). Je nepochybné, že v souvislosti s rozvojem používání detektorů kovů se brzy objeví další nálezy, což ostatně dokládá i prezentovaný kus.

Další spona reprezentuje římskoprovinciální kolínkovité spony s polokruhovitou záhlavní destičkou (rozměry: 30 x 11 x 13 mm), v typologii O. Almgrena (1923) v zásadě odpovídající typu 247 (obr. 2: 1). Těmito sponami se podrobně zabýval především W. Jobst (1975, 65, 66; po něm další autoři, např. Bojović 1983, 54, 55; Buora 2003; pro Čechy souhrnně Droberjar 2012; Olędzki 2007; Petković 2010, 127–141; Sedlmayer 1995, 43, 45), v jehož pojetí jde o typ 13, varianta C – s nezdobenou polokruhovitou záhlavní destičkou. Spony uvedeného typu mají delší časový výskyt, u nás je optimum rozšíření kladeno do konce 2. a poč. 3. stol. (Olędzki 2007, 116; Peškař 1972, 95, 96; Tejral 1999, 144).

Jedním kusem máme zastoupeny bronzové trubkovité spony (obr. 2: 3; rozměry: 29 x 10 x 20 mm). Vyskytují se především v druhé polovině 1. stol., případně v první polovině 2. stol. (Jobst 1975, 40; Tejral 2002, 204, 205), aby se v menším provedení a s vysokým zachycovačem, popř. s dvoudílnou konstrukcí udržely až do počátku 3. stol. (Rybová 1970, obr. XXVII: 4; Svoboda 1948, 65, 66, obr. 4: 9), což je případ popisovaného spínadla. Jak v Čechách, tak na Moravě náleží trubkovité spony v germánském prostředí k běžně se vyskytujícím výrobkům (Peškař 1972, 82–85; Svoboda 1948, 62–66).

Značně deformovanou sponu (obr. 2: 4; rozměry: 30 x 20 x 10 mm) lze i přes značné poznamenání dlouhodobým pobytem v ornici klasifikovat jako destičkovitou sponu v podobě zvířete. S těmito spínadly se setkáváme jak v prostředí římskoprovinciálním (Thomas 1966, 144–146) tak barbarském prostředí (Thomas 1967, 60–66), přičemž jejich odlišení není vždy bezproblémové, navíc o řadu identifikačních prvků (Thomas 1967, 12, 13; stranou pozornosti při tom ponechme náznak pokovení bílým kovem na malé části povrchu destičky, protože pouhé vizuální pozorování bez provedení adekvátních analýz může být u takto poškozeného kusu zavádějící) jsme u studovaného kusu přišli v důsledku dlouhodobého pobytu v ornici. Plechové provedení ukazuje spíše na barbarskou provenienci výrobku, přičemž neanatomické a značně stylizované provedení je pro barbarské výrobky rovněž charakteristické (Svoboda 1946, 63; 1948, 108; Thomas 1967, 62). Dochované znaky dovolují uvažovat nejspíše o kanci (Thomas 1967, obr. 18: 2, 3, 4; 19: 1, 2). Barbarské spony v podobě zvířete se mimo jiné hojně vyskytují v Čechách, což vedle nálezů uvedených již B. Svobodou a S. Thomasovou potvrzují např. nálezy z Budyně (Zápotocký 1969, 178, obr. 2: 7–10) i nejnovější nález z hrobu 3 v Čelákovicích (Droberjar/Špaček 2003, 324–326). Destičkovité barbarské spony v podobě zvířete jsou datovány od první poloviny 3. do počátku 4. stol. (Droberjar/Špaček 2003, 326; Svoboda 1948, 109; Thomas 1967, 63, 64).

Z další spony se dochovala pouze nožka s páskovitým náběhem na pokračování lučíku (obr. 2: 6; rozměry: 38 x 9,5 x 5 mm). Střechovitě profilovaná nožka nese výzdobu v podobě šesti soustředných kruhů. I když neznáme podobu zbytku spony, popsané znaky dovolují určení jako pozdní sponu s očky tzv. vedlejší „pruské“ série bez možnosti konkretizace typu (Almgren 1923, 29–32). S největší koncentrací těchto spon se setkáváme severně od našeho území (Peškař 1972, 73; Pfeiffer-Frohnert 1998, obr. 1). Výskyt těchto spínadel spadá především do závěrečného úseku 1.–druhé třetiny 2. stol., přičemž závěru stupně B2 by se již neměl dočkat (Jílek 2013, 113; Peškař 1972, 74; Pfeiffer-Frohnert 1998, 130–134; Twardo 2003, 177–179). Zajímavá je v této souvislosti situace zjištěná v chatě 3, která byla porušena příkopem krátkodobého římského tábora z období markomanských válek v Mušově-Na Pískách, kde se spona s očky vedlejší pruské série typu Almgren 60–61 vyskytla spolu se sponou typu Almgren 84 a trubkovitou sponou (Komoróczy 1999, 171, obr. 4).

Obr. 3. Výběr keramiky doby římské z lokality Mravín 1.

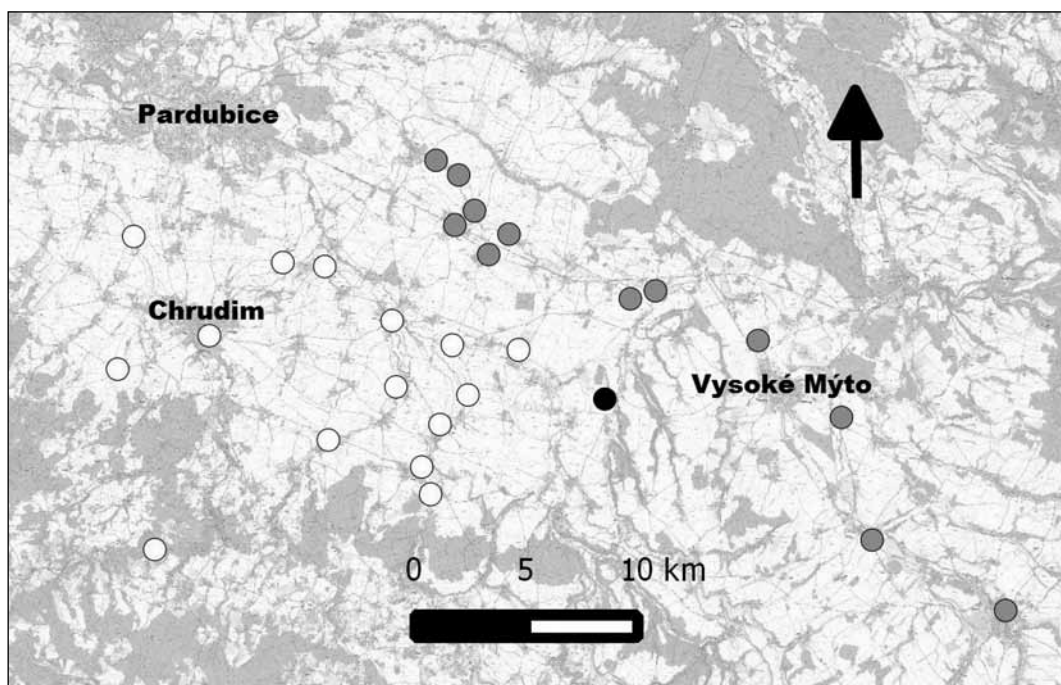
Otázkou zůstává klasifikace torza spony dochovaného v podobě subtilního nezdobeného zahroceného (těžko říci zda záměrně) pásku se zbytkem zachycovače (obr. 2: 7; rozměry: 31 x 8 x 4 mm). S jistotou nedokážeme ani říci, zda disponujeme lučíkem, jeho částí či pouze patkou spony větších rozměrů.

Ze sedmé spony se dochoval silně korodovaný lučík se zbytkem zachycovače s očkem pro osičku vinutí (obr. 2: 5, rozměry: 21 x 4 x 13 mm). Dle uvedených znaků šlo s největší pravděpodobností o sponu dvoudílné konstrukce, míra poškození však další klasifikaci znemožňuje.

Šesti kusy zastoupeny římské mince včetně suberátů. Bez výjimky jde o denáry (císaře Hadriána, Vespasiána, Domitiána, jedním kusem republikánský serratiní denár)³ a budou publikovány samostatně spolu s dalšími novými mincovními nálezy z českomoravského pomezí, protože od posledního zveřejnění (Militký/Vích 2011) se počet nálezů opět rozrostl.

Mnohem méně chronologické jistoty poskytuje keramika. Z keramických tvarů lze identifikovat pouze zlomek okraje patrně teriny (obr. 3: 6) a okraje soudkovitých nádob (obr. 3: 2, 13). Ve výzdobě se setkáváme s běžnými motivy doby římské – nehtovitými a dalšími (obr. 3: 1, 4, 8, 11, 14) vrypy, křížícími se liniemi (obr. 3: 3, 5, 15, 17), tyto prvky však nejsou chronologicky citlivé. Poněkud lépe jsme na tom s výzdobou provedenou rádélkem (obr. 3: 7, 9, 10, 12, 18). Její výskyt začíná v mladším úseku stupně A (Droberjar 2008, 104–107; Motyková-Šneidrová 1963, 8; Rybová 1956, 218–222) s hojným výskytem ve stupni B2 (Břicháček/Košnar 1998, 68; Motyková-Šneidrová 1967, 9) a s dožíváním ve fázi C1a (Břicháček/

³ Za určení děkuji J. Militkému.

Obr. 4. Nálezy doby římské v Mravíně (černě) na pomezí Chrudimska (bíle), Vysokomýtska a východního Pardubicka (šedě). U starších nálezů je lokalizace provedena pouze na katastr. Každé katastrální území je zastoupeno pouze jedním bodem bez ohledu na skutečný počet zjištěných komponent doby římské v rámci katastru.

Košnar 1998, 72; Varsík 2011, 75; Zeman/Venclová/Bubeník 1998, 108, 109). Do mladšího úseku starší doby římské náleží i zlomek výdutě s úpravou povrchu nazývanou barbotino (obr. 3: 16; Motyková/Pleiner 1987, 438). Celkově lze konstatovat, že keramika získaná povrchovým sběrem je natolik fragmentarizovaná, že umožňuje na základě několika charakteristických prvků pouze rámcovou dataci do mladšího úseku starší doby římské.

O nedávno zjištěné lokalitě Mravín 1 můžeme na základě získaných nálezů říci, že jde o germánské sídliště datované do průběhu (či spíše do mladšího úseku) 2.– (první polovina?) 3. stol.

Dne 26. 7. 2009 nalezl J. Kuchynka povrchovým sběrem bez použití detektoru kovů ve vzdálenosti 1 km od lokality Mravín 1 na k. ú. Mentour (lokalita Mentour 1 pokračující na k. ú. Mravín-Mravín 3) bronzový válcovitý profilovaný předmět se zbytkem železného trnu. Lokalita se rovněž nachází na svahu nad údolím Mentourského potoka, tentokrát ovšem poněkud netypicky na těžkých jílovitých půdách promísených hrubým štěrkem. Přesto se zde podařilo zjistit nálezy ze závěru raného středověku (Vích 2013) a sporadické zlomky pravěké keramiky. Přes veškerou snahu jsme zde ale další nálezy (ať již kovové či keramické) doby římské nezjistili, nepomohlo ani (zatím spíše orientační) nasazení detektoru kovů XP Goldmaxx Power II s časovou dotací 2 h.

Předmět (obr. 2: 10; průměr 33, délka 24 mm) představuje profilovanou ozdobnou hlavici tvořící součást kování skříňky, přičemž přesné funkční určení není s ohledem na variabilitu těchto artefaktů bez problémů (Gáspár 1986, 56, 57, tab. XXXII). Na území barbarika se tyto artefakty vyskytují vzácně, z Čech byl dosud publikován jediný podobný exemplář určený jako držadlo k zásuvce skříňky (Sakař 1991, 11, obr. 1: 4), nově byl detektorem kovů objeven analogický nález na Opočensku (nepublikováno). Z Moravy byly nedávno představeny nové detektorové nálezy z Božic (Jílek 2007a) a Drásova (Jílek 2007b), ovšem zde se vedle funkce jako součástí skříňky uvažuje i o možných souvislostech s vojenským prostředím (Allason-Jones 1985, 100–102).

Nejbližší známá lokalita doby římské leží od Mravína severně ve vzdálenosti téměř 5 km v k. ú. Stradouň (Vích 2010, 717). Lokalita Stradouň 1 pak tvoří součást linie sídlišť zjištěných především povrchovými sběry na řece Loučné a přes Svitavsko navazující na osídlení Malé Hané (Vích 2007). Mnohem hůře jsme na tom s poznáním osídlení Chrudimska v době římské. S jedinou výjimkou jde o staré nálezy nebo o lokality známé především z povrchových sběrů, obvykle navíc jednorázového charakteru.

Soupis lokalit doby římské z Chrudimska (s výjimkou římských mincí)⁴

Blížňovice, lokalita 5

Okolnosti: sběr J. Frolíka, J. Kalfersta, J. Sigla, 9. 4. 1988.

Nálezy: keramika a mazanice.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Kalferst/Sigl/Vokolek 1990*, 3.

Brčkovy, lokalita 1a, 1b

Okolnosti: sběr J. Kalferst, J. Sigl, V. Vokolek, 11. 4. 1985.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Sigl/Vokolek 1986*, 7.

České Lhotice, Hradiště

Okolnosti: neznámé, ze sbírky evangelické školy v Hradišti.

Nálezy: spona.

Uloženo: muzeum Chrudim.

Literatura: *Frolík 1980*, 16.

Dřenice, lokalita 2

Okolnosti: sběr J. Sigl, V. Vokolek, 15. 4. 1985.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Sigl/Vokolek 1986*, 11.

Hrochův Týnec, Podhorská ulice

Okolnosti: na zahradě domu č. p. 80 byly zničeny sídlištní objekty.

Nálezy: keramika.

Uloženo: privátní sbírka.

Literatura: *Motyková-Šneidrová 1967*, 20, 21.

Hrochův Týnec, lokalita 4a

Okolnosti: sběr M. Vávra, J. Sigl 12. 4. 1985.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Sigl/Vokolek 1986*, 12.

Hrochův Týnec, lokalita 4b

Okolnosti: sběr J. Sigl, M. Vávra, 12. 4. 1985.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Sigl/Vokolek 1986*, 13.

Chrast, zahrada (č. p. 651)

Okolnosti: nalezeno při výkopu na zahradě domu č. p. 651 v hloubce asi 50 cm.

Nálezy: nezdobená nádoba na nožce.

Uloženo: muzeum Chrast.

Literatura: *Frolík 1989*, 33.

Chroustovice

Okolnosti: blíže nedokumentovaný povrchový sběr na katastru obce.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Pardubice.

Literatura: *Kašpárek 2012*.

Chrudim (parc. č. 1753/3, 1754/2)

Okolnosti: sběr I. Boháčová, J. Frolík, J. Kalferst, J. Sigl, V. Vokolek, 8. 3. 1990.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Kalferst/Sigl/Vokolek 1991–1992*, 13.

Chrudim (parc. č. 1928/3, 1924/2)

Okolnosti: povrchový sběr I. Boháčová, J. Frolík, J. Kalferst, J. Sigl, V. Vokolek, 8. 3. 1990.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Kalferst/Sigl/Vokolek 1991–1992*, 14.

Chrudim, Tesco

Okolnosti: záchranný výzkum při stavbě obchodního centra Tesco v r. 2009.

Nálezy: objekty, keramika; bronzový nákrčník, část železného nože, korálek; prozkoumána část sídliště z mladší doby římské a počátku doby stěhování národů.

Uloženo: muzeum Chrudim.

Literatura: *Musil/Jílek 2012*.

Chrudim, Transporta

Okolnosti: nálezyové okolnosti neznámé.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Chrudim.

Literatura: *Frolík 1981*, 9.

Podlažice, lokalita 2

Okolnosti: povrchové sběry předané do muzea v Hradci Králové.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Bláha/Kalferst/Sigl 2004*, 96.

Rosice u Chrasti, lokalita 5

Okolnosti: sběr I. Boháčová, J. Frolík, J. Kalferst, J. Sigl, 14. 4. 1987.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Kalferst/Sigl/Vokolek 1989*, 16.

Stolany, lokalita 8

Okolnosti: sběr J. Šteňha, 22. 10. 2007.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Chrudim.

Literatura: *Musil 2008–2009b*, 44; *2008–2009c*, 76.

Trojovice, lokalita 1a

Okolnosti: sběr J. Sigl, M. Vávra, 12. 4. 1985.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Sigl/Vokolek 1986*, 21.

⁴ Soupis má dokumentovat aktuální stav poznání doby římské na Chrudimsku a vychází pouze z údajů v dostupné literatuře bez fyzické revize pramenů v muzejních sbírkách. To v dohledné době připravuje J. Jílek, kterému zároveň děkuji za velmi cenné připomínky.

Tuněchody, lokalita 2

Okolnosti: sběr pracovníků muzea v Hradci Králové v r. 1978, V. Vokolek 19. 10. 1988.

Nálezy: keramika.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Kalferst/Sigl/Vokolek 1990*, 18; *Sigl/Vokolek 1979*, 9.

Tuněchody, lokalita 6

Okolnosti: sběr J. Boček, M. Vávra, r. 1982.

Nálezy: keramika, mazanice.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Sigl/Vokolek 1983*, 11.

Tuněchody, lokalita 8

Okolnosti: sběr Ing. Zeman, J. Sigl, V. Vokolek, 22. 9. 1980; záchranný výzkum v těžebním prostoru cihelny v r. 2006.

Nálezy: keramika, mazanice, zvířecí kosti a struska, pece.

Uloženo: muzeum Hradec Králové.

Literatura: *Kalferst/Sigl 1985*, 19; *Thér et al. 2010*; *Vích/Vokolek 1997*, 23; *Vokolek 1981*.

Úhřetice, lokalita 1b, 2

Okolnosti: opakované sběry M. Vávra, V. Vokolek, D. Vích, J. Musil, detektorová prospekce.

Nálezy: keramika, spona.

Uloženo: muzeum Chrudim.

Literatura: *Kalferst/Sigl 1985*, 19; *Kalferst/Sigl/Vokolek 1990*, 18; *Musil 2008–2009a*, 31; *2008–2009b*, 47; *Musil/Jílek/Vích 2008–2009*.

Zaječice

Okolnosti: starý sídlištní nález.

Nálezy: část kónické přepálené misky.

Uloženo: Národní muzeum Praha.

Literatura: *Beková/Droberjar 2005*, 415, obr. 16.

Povrchové sběry spojené s využitím detektorů kovů v posledních letech poměrně razantně mění pohled na pomezí severozápadní Moravy a východních Čech v průběhu doby římské a ukazují na čilý ruch v daném prostoru. Vedle prvního pohřebiště, objeveného autorem u Jevíčka (včetně prvního intaktně dochovaného hrobu s bronzovou štítovou puklicí; *Droberjar/Vích 2011*) a prozatím ojedinělého hrobu z Vysokého Mýta (nepublikovaný objev z roku 2012), se jako velmi cenná jeví drobná kovová industrie pravidelně detekovaná v areálech sídlišť, mezi níž nechybí ani nálezy související s římským vojenským prostředím. Získaný soubor včetně prezentovaných nálezů ukazuje na významnou roli českomoravského pomezí především období okolo markomanských válek, kdy sem pronikaly předměty římské provenience a zároveň předměty východogermánského původu. Zároveň je ale jisté, že podobných nálezů bude s nástupem éry detektorů kovů přibývat i v dalších regionech. Skutečný význam regionu se pak ukáže až srovnáním pramenů základny s širším okolím, především zatím velmi podhodnoceného Chrudimska.

Príspevek byl vypracován v rámci programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) č. DG16P02R031 (Moravské křižovatky).

LITERATURA

Allason-Jones 1985

L. Allason-Jones: Bell-shaped studs? In: Bishop, M. C. (Ed.): The Production and Distribution of Roman Military Equipment. Proceedings of the Second Roman Military Equipment Research Seminar. BAR Inter. Ser. 275, 1985, 95–108.

Almgren 1923

O. Almgren: Studien über Nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinziäl-römischen und südrussischen Formen. Leipzig 1923.

Beková/Droberjar 2005

M. Beková/E. Droberjar: Bohatý ženský kostrový hrob z mladší doby římské ve Slepoticích (Pardubický kraj). Arch. Střední Čechy 9/2, 2005, 401–439.

Bláha/Kalferst/Sigl 2004

R. Bláha/J. Kalferst/J. Sigl: Přírůstky archeologické sbírky hradeckého muzea v letech 2000–2003. Zprav. Muz. Hradec Králové. Supl. 30, 2004, 3–142.

Bojović 1983

D. Bojović: Rimske fibule Singidunuma. Beograd 1983.

Břicháček/Košnar 1998

P. Břicháček/L. Košnar: Sídliště doby římské v Berouně – Závodí. Praehistorica 23, 1998, 61–93.

Buora 2003

M. Buora: Fibule a ginocchio dal Friuli Venezia Giulia. Aquileia Nostra 74, 2003, 497–550.

Demek/Mackovčín 2006

J. Demek/P. Mackovčín (Ed.): Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR. Brno 2006.

Droberjar 2008

E. Droberjar: K chronologii nejstarších labsko-germánských (svěbských) sídlišť v Čechách. In: E. Droberjar/B. Komoróczy/D. Vachútová (Ed.): Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů. Archeologie barbarů 2007. Spisy Arch. Ústavu AV ČR 37. Brno 2008, 99–110.

Droberjar 2012

E. Droberjar: Římské kolínkovité spony v Čechách. Arch. Výzkumy Jižné Čechy 25, 2012, 119–131.

- Droberjar/Špaček* 2003
Droberjar/Vích 2011
Frolík 1980
Frolík 1981
Frolík 1989
Gáspár 1986
Gschwind 2004
Jílek 2007a
Jílek 2007b
Jílek 2013
Jobst 1975
Kalferst/Sigl 1985
Kalferst/Sigl/Vokolek 1989
Kalferst/Sigl/Vokolek 1990
Kalferst/Sigl/Vokolek 1991–1992
Kašpárek 2012
Komoróczy 1999
Komoróczy/Vlach 2010
Krekovič 1994
Militký 2013
Militký/Vích 2011
Motyková-Šneidrová 1963
Motyková-Šneidrová 1967
Motyková/Pleiner 1987
Musil 1994
Musil 2008–2009a
Musil 2008–2009b
Musil 2008–2009c
Musil/Jílek 2012
Musil/Jílek/Vích 2008–2009
- E. Droberjar/J. Špaček: Žárové hroby a ostrovní (?) nález z mladší doby římské v Čelákovících. *Arch. Střední Čechy* 7, 2003, 319–347.
E. Droberjar/D. Vích: Nové žárové pohřebiště z doby římské v Jevíčku-Předměstí, okr. Svitavy. In: E. Droberjar (Ed.): *Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem*. Stud. Arch. Suebica I. Olomouc 2011, 23–38.
J. Frolík: *Archeologické nálezy Chrudimsko (A–CH)*. Chrudim 1980.
J. Frolík: *Archeologické nálezy Chrudimsko (Chrudim)*. Chrudim 1981.
J. Frolík: *Archeologické památky Hlinecka a Chrasticka*. Hlinsko v Čechách 1989.
D. Gáspár: *Römische Kästchen aus Pannonien I–II*. Antaeus 15. Budapest 1986.
M. Gschwind: *Abusina. Das römische Auxiliarkastell. Eining an der Donau vom 1. Jahrh. n. Chr. 5*. München 2004.
J. Jílek: Božice (okr. Znojmo). *Přehled Výzkumů* 48, 2007, 395.
J. Jílek: Drásov (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 48, 2007, 396, 397.
J. Jílek: Doba římská ve východních a severovýchodních Čechách. Sledování vzájemných interakcí germánské a římské společnosti v době římské. Disertační práce (Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně). Brno 2013. Nepublikované.
W. Jobst: *Die römischen Fibeln aus Lauriacum*. Linz 1975.
J. Kalferst/J. Sigl: *Archeologické nálezy v roce 1984*. Zprav. Kraj. Mus. Vých. Čech 12, 1985, 5–20.
J. Kalferst/J. Sigl/V. Vokolek: *Archeologické nálezy získané v letech 1987–1988*. Zprav. Muz. Hradec Králové 16, 1989, 3–19.
J. Kalferst/J. Sigl/V. Vokolek: *Nové archeologické přírůstky KMVČ v Hradci Králové v r. 1989*. Zprav. Muz. Hradec Králové 17, 1990, 3–21.
J. Kalferst/J. Sigl/V. Vokolek: *Archeologické přírůstky v Muzeu východních Čech v Hradci Králové v letech 1990 a 1991*. Zprav. Muz. Hradec Králové 18, 1991–1992, 7–29.
F. Kašpárek: *Povrchové nálezy z doby římské z okolí Chroustovic (okr. Chrudim)*. Arch. Vých. Čech 1, 2012, 91–99.
B. Komoróczy: *Zpráva o výzkumu fortifikace římského krátkodobého tábora a objektů sídliště z doby římské na lokalitě Mušov-Na Pískách v letech 1995–1996*. *Přehled Výzkumů* 39, 1999, 165–196.
B. Komoróczy/M. Vlach: *Využití GIS pro výzkum římského vojenského zásahu na barbarském území ve střední Evropě v době markomanských válek – úvod do problematiky a perspektivy*. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsík (Ed.): *Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídlišťové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek*. Zborník referátov z V. protohistorické konferencie v Nitre, 21.–25. septembra 2009. Nitra 2010, 247–289.
E. Krekovič: *Military equipment on the territory of Slovakia*. *Journal Rom. Milit. Equip. Stud.* 5, 1994, 211–225.
J. Militký: *Nálezy řeckých, římských a raně byzantských mincí v Čechách (5. století před Kristem až 7. století po Kristu)*. Komentovaný katalog náleзовého fondu. Praha 2013.
J. Militký/D. Vích: *Nové nálezy římských mincí na česko-moravském pomezí*. In: E. Droberjar (Ed.): *Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem*. Stud. Arch. Suebica I. Olomouc 2011, 279–306.
K. Motyková-Šneidrová: *Die Anfänge der Römischen Kaiserzeit in Böhmen*. *Fontes Arch. Pragenses* 6. Praha 1963.
K. Motyková-Šneidrová: *Weiterentwicklung und Ausklang der älteren Römischen Kaiserzeit in Böhmen*. *Fontes Arch. Pragenses* 11. Praha 1967.
K. Motyková/R. Pleiner: *Die römerzeitliche Siedlung mit Eisenhütten in Ořech bei Prag*. *Pam. Arch.* 78, 1987, 371–448.
J. Musil: *Römische Waffen und Rüstungen aus Böhmen – Nálezy římských zbraní a výzbroje v Čechách*. *Pam. Arch.* 85, 1994, 5–14.
J. Musil: *Přehled archeologických akcí a přírůstků do sbírek Regionálního muzea v Chrudimi za rok 2006*. Zprav. Muz. Hradec Králové 34, 2008–2009, 22–32.
J. Musil: *Přehled archeologických akcí a přírůstků do sbírek Regionálního muzea v Chrudimi za rok 2006*. Zprav. Muz. Hradec Králové 34, 2008–2009, 33–49.
J. Musil: *Stolany (okr. Chrudim) v pravěku až raném středověku, výsledky povrchové prospekce v letech 2005–2008*. Zprav. Muz. Hradec Králové 34, 2008–2009, 75–96.
J. Musil/J. Jílek: *Osada z pozdní odby římské a počátku doby stěhování národů v Chrudimi*. *Vých. Sbor. Hist.* 21, 2012, 3–76.
J. Musil/J. Jílek/D. Vích: *Příspěvek k poznání osídlení Úhřetic (okr. Chrudim) v době římské. Nález samostatné spony s klínovitou nohou 177. skupiny podle Schulze*. Zprav. Muz. Hradec Králové 34, 2008–2009, 137–149.

- Nicolay 2007 J. Nicolay: Armed Batavians. Use and significance of weaponry and horse gear from non-military contexts in the Rhine Delta (50 BC to ad 450). Amsterdam 2007.
- Oldenstein 1976 J. Oldenstein: Zur Ausrüstung römischer Auxiliareinheiten. Studien zu Beschlägen und Zierat an der Ausrüstung der römischen Auxiliareinheiten des obergermanisch-raetischen Limesgebietes aus dem zweiten und dritten Jahrhundert n. Chr. Ber. RGK 57, 1976, 49–284.
- Olędzki 2007 M. Olędzki: Roman knee fibulae with a semicircular plate on the head from present-day Poland – Římské kolínkovité spony s polokruhovitou destičkou na hlavičce z území dnešního Polska. In: E. Droberjar/O. Chvojka (Ed.): Archeologie barbarů 2006. Příspěvky z II. protohistorické konference České Budějovice, 21.–24. 11. 2006. Arch. Výzkumy Jižní Čechy. Suppl. 3. České Budějovice 2007, 113–117.
- Peškař 1972 I. Peškař: Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren. Praha 1972.
- Petković 2010 S. Petković: Rimske fibule u Srbiji od I do V veka n. e. Beograd 2010.
- Pfeiffer-Frohnert 1998 U. Pfeiffer-Frohnert: „Mit Augen am Fuß und mit Wulst statt Scheibe“. Verbreitung und Zeitstellung der preußischen Nebenserie A 57–61 und ihrer Varianten. In: J. Kunow (Ed.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 Kleinmachnow, Land Brandenburg. Forsch. Arch. Land Brandenburg 5. Wünsdorf 1998, 125–134.
- Rajtár 2002 J. Rajtár: Zur Verbreitung der Fibeln Almgren 43 im Mitteldonauegebiet. In: K. Kuzmová/K. Pieta/J. Rajtár (Eds.): Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra 2002, 355–364.
- Rybová 1956 A. Rybová: Horizont plaňanského typu v sídlištních nálezech v Čechách. Arch. Rozhledy 8/2, 1956, 206–236.
- Rybová 1970 A. Rybová: Das Brandgräberfeld der jüngeren römischen Kaiserzeit von Pňov. Praha.
- Rybová 1979 A. Rybová: Plotiště nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2.–5. Jahrhundert u. Z. Teil 1. Nekropole 2.–5. století n. l. 1. Pam. Arch. 70, 1979, 353–489.
- Sakař 1991 V. Sakař: Kování římských skříněk v českých nálezech. Čas. Národ. Muz. (Ř. H.) 160, 1991, 11–19.
- Sedlmayer 1995 H. Sedlmayer: Die römischen Fibeln von Wels. Wels 1995.
- Sigl/Vokolek 1979 J. Sigl/V. Vokolek: Záchranné výzkumy a jiné akce v terénu provedené v roce 1978. Zprav. Kraj. Mus. Vých. Čech 6, 1979, 3–10.
- Sigl/Vokolek 1983 J. Sigl/V. Vokolek: Nové archeologické nálezy v roce 1982. Zprav. Kraj. Mus. Vých. Čech 10, 1983, 5–11.
- Sigl/Vokolek 1986 J. Sigl/V. Vokolek: Archeologické nálezy v roce 1985. Zprav. Kraj. Mus. Hradec Králové 13, 1986, 5–23.
- Stuppner 1991 A. Stuppner: Enzersfeld, OG Enzesfeld, VB Korneuburg. Fundber. Österreich 30, 1991, 283–284.
- Svoboda 1946 B. Svoboda: Destičkovité spony mladší doby císařství římského (K dějinám styků našich zemí s antickým světem). Pam. Arch. 42, 1946, 40–70.
- Svoboda 1948 B. Svoboda: Čechy a římské impérium. Sbor. Národ. Muz. Hist. Sv. II–A. Praha 1948.
- Tejral 1994 J. Tejral: Römische und germanische Militärausrüstungen der antoninischen Periode im Licht norddanubischer Funde. In: C. Carnap-Bornheim (Ed.): Beiträge zu römischer a und barbarischer Bewaffnung in den ersten vier nachchristlichen Jahrhunderten. Akten des 2. Internationalen Kolloquiums in Marburg a. d. Lahn, 20. bis 24. Februar 1994. Lublin – Marburg 1994, 27–60.
- Tejral 1999 J. Tejral: Zum Stand der archäologischen Forschung über den römischen militärischen Eingriff in Gebieten nördlich der Donau. Přehled Výzkumů 39, 1999, 81–164.
- Tejral 2002 J. Tejral: Die germanische Silberfibel von Mušov und ihr archäologisch-historisches Umfeld. Slov. Arch. 49, 2002, 203–247.
- Thér et al. 2010 R. Thér/E. Droberjar/M. Gregor/L. Lisá/P. Kočár/R. Kočárová: Vápenické pece z doby římské v lokalitě Tuněchody (okr. Chrudim). Arch. Rozhledy 62, 326–347.
- Thomas 1966 S. Thomas: Die provinzialrömischen Scheibenfibeln der römischen Kaiserzeit im freien Germanien. Berliner Jahrb. Vor- u. Frühgesch. 6, 1966, 119–178.
- Thomas 1967 S. Thomas: Die germanischen Scheibenfibeln der römischen Kaiserzeit im freien Germanien. Berliner Jahrb. Vor- u. Frühgesch. 7, 1967, 1–187.
- Twardo 2003 S. Twardo: Zapinki oczkowate serii pruskiej z terenu północno-wschodniego Mazowska. Stud. i Mat. Arch. 11, 2003, 165–247.
- Válek 1964 B. Válek: Půdy východních Čech. Havlíčkův Brod 1964.
- Valentová/Šumberová 2007 J. Valentová/R. Šumberová: Nález spony typu Almgren 43 na sídlišti v Chotusicích a osídlení dolního Podoubraví v době římské. Arch. Rozhledy 59, 2007, 779–792.
- Varsik 2011 V. Varsik: Germánske osídlenie na východnom predpolí Bratislavy. Sídlišká z doby rímskej v Bratislave-Trnávke a okolí. Nitra 2011.

- Vích 2007* D. Vích: Českomoravské pomezí v době římské. *Pravěk NŘ. Supl.* 17. Brno 2007, 173–229.
- Vích 2010* D. Vích: Nálezy doby římské na středním toku řeky Loučné – Die Funde aus der römischen Kaiserzeit am Mittelteil des Flusses Loučná. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsík (Ed.): *Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídliškové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek. Zborník referátov z V. protohistorickej konferencie v Nitre. 21.–25. september 2009. Nitra 2010*, 713–727.
- Vích 2013* D. Vích: Průzkum polohy Háj u Luže s reliktami úvozových cest. *Arch. Hist.* 38, 2013, 705–729.
- Vích/Vokolek 1997* D. Vích/V. Vokolek: Nálezy získané do sbírek AO MVČ v letech 1996–97. *Zprav. Muz. Hradec Králové* 23, 1997, 3–27.
- Vokolek 1981* V. Vokolek: Zjišťovací výzkum v Tuněchodech. *Zprav. Muzea Hradec Králové* 8, 12, 13.
- Zápotocký 1969* M. Zápotocký: Materiály k osídlení Litoměřicka v době římské – I. dolní Poohří. *Arch. Rozhledy* 21, 178–201.
- Zeman/Venclová/Bubeník 1998* J. Zeman/N. Venclová/J. Bubeník: Železářská osada z 3.–poč. 5. stol. v Přerubenicích. *Praehistorica* 23, 1998, 95–131.

The Roman Period in the surroundings of Luže and new finds related to the Roman military environment

D a v i d V í c h

Summary

The recent surface collections using metal detectors significantly change our view of the borderland of northwestern Moravia and eastern Bohemia during the Roman Period and suggest busy life in this region. Along with the first burial ground discovered by the author near Jevíčko (including the first intactly preserved burial with a bronze shield omphalos; *Droberjar/Vích 2011*) and the so-far unique burial from Vysoké Mýto (an unpublished discovery from 2012), small metal industry regularly detected in the settlement areas appears to be valuable. The industry includes finds related to the Roman military environment. The obtained complex of finds including the presented finds points to the important role of the Bohemian-Moravian borderland mainly in the period around the Marcomani wars, when artifacts of Roman provenance and, simultaneously, east Germanic items entered the area. It is certain, however, that numbers of such finds will rise in the era of metal detectors in other regions as well. The real importance of the region will show by comparing the source base with its wider surroundings, mostly with the currently underestimated Chrudim region.

Fig. 1. The sites from the Roman period in the area surrounding the town Luže. 1 – Mravín 1; 2 – Mentour 1.

Fig. 2. Small metal findings from the area surrounding the town Luže. 1–9 – Mravín 1; 10 – Mentour 1. Drawn by M. Pleska.

Fig. 3. The selection of pottery from the Roman period found in the site Mravín 1.

Fig. 4. The findings from the Roman period found in Mravín (in black) on the border of Chrudim region (in white), Vysoké Mýto region and the eastern part of Pardubice region (in gray). The location of older findings is realized only in the cadastral territory. Every cadastral territory is represented by only one point without taking into consideration the real number of the sites from the Roman period in terms of the cadastral territory.

Translated by Aback, s. r. o.

PhDr. David Vích
Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě
Šemberova 125
CZ – 566 01 Vysoké Mýto
dvich@centrum.cz